

เทศน์เช้า วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังกรรมเนาะ กรรมคือสัจจะ สัจจะความจริงนะ เราปฏิเสธความเกิดของเราไม่ได้ สถานะที่เกิดมานี้ใครปฏิเสธไม่ได้ เพราะมันมาตามเวรตามกรรม สถานะที่มีเราปฏิเสธมันไม่ได้ แต่เราสามารถเลือก คัดแยก แยกแยะได้ว่าเราจะทำสิ่งใดเพื่อประโยชน์กับเรานะ การเวียนตายเวียนเกิดโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของมัน เราเกิดมาในโลกนี้ สถานะที่เรามี เราจะบริหารจัดการมันอย่างไร?

นี่การบริหารจัดการ เห็นไหม แม้แต่ชีวิตโลกนี้เราก็มารู้สึกอยากพอสมควรแล้ว เราทำไมต้องมาทุกข์ยากซ้ำซากอีก ความทุกข์ยากซ้ำซากนะ เวลาเรามองพระว่า พระนี่ไม่ทำงาน เอาแต่สะดวกสบายเป็นลูกตุ้มสังคัม เป็นถ่วงสังคัม นี่เวลาเรามองโดยวัตถุ แต่เขาไม่มองด้วยการกระทำ การกระทำในหัวใจ ใครจะเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรา สิ่งนี้เป็นสิ่งที่อยากที่สุด สิ่งในโลกเขาทำกันนั้นเป็นการใส่หน้ากากเข้าหากัน บอกว่ามีความสุข มีความปล่อยวาง จิตนี้ว่าง แต่อย่าเพลินนะ อย่าเพลิน แต่ถ้าเป็นความจริงนะ ความที่เราจะเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรา มันต้องลงทุนลงแรงขนาดไหน?

การลงทุนลงแรงนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม แลกกับสถานะของกษัตริย์ จะได้เป็นกษัตริย์นะทิ้งเลย เพราะได้เป็นกษัตริย์แล้วก็เวียนตายเวียนเกิดในโลกนี้ ถ้าเราต้องเวียนตายเวียนเกิด เราต้องเป็นอย่างนี้ด้วยหรือ? มันต้องมีฝั่งตรงข้ามว่าไม่เกิด ไม่ตาย สิ่งที่มีฝั่งตรงข้ามหรือไม่ฝั่งตรงข้ามนั้น เสี่ยงสถานะอันนั้นออกมา แล้วมาประพฤติปฏิบัติ ออกมาประพฤติปฏิบัติเพราะยังไม่มีศาสนา ไม่มีศาสนามันมีความเชื่อถือมาจากไหน? ในเมื่อสถานะของกษัตริย์ แล้วไปเป็นคนขอทาน มันจะมีความสุขมาจากไหน? แต่แลกสิ่งนี้มา

การที่จะได้มาต้องแลกมา แลกมาด้วยการกระทำ มีการกระทำ ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจนเอาหัวใจไว้ในอำนาจของเรา ถ้าเอาหัวใจไว้ในอำนาจของเรา เราปฏิเสธสถานะของเราไม่ได้

เพราะ เพราะมันเป็นความจริงอย่างนี้ ความจริงอย่างนี้เพราะอะไร? เพราะเราได้กระทำให้มันมา มันมีเวรมีกรรมมันถึงมาเกิดแบบนี้ แล้วเกิดมาเป็นมนุษย์เป็นสัตว์ที่ประเสริฐ

สัตว์ที่ประเสริฐ เห็นไหม คุณมนุษย์ห้ามรังแกกัน แม้แต่ถือโทษกัน แม้แต่สิ่งทีกฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์เขายังไม่ยอมเลย เขาจะต้องให้มันเป็นความเสมอภาค ความเป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม นี่ธรรมทางโลกนี้ สิ่งนี้ถ้าเราเกิดมาเป็นทางโลก เราเกิดมานี่สถานะเราปฏิเสธไม่ได้ เราเกิดมาแล้วเราจะทำคุณงามความดีของเรา ถ้าคนมีสติปัญญา แต่ถ้าคนไม่มีสติปัญญานะ เราก็เกิดมาแล้ว นี่ตายแล้วก็สูญ ไม่มีสิ่งใดติดตัวเราไป ชาตินี้ก็ต้องแสวงหาให้ตามความพอใจของตัว

นี่ความคิดของกิเลสค้นหาความทะยานอยาก เพราะความคิดอย่างนี้ เวลาเราเกิดเป็นมนุษย์นี่สถานะของสัตว์ประเสริฐ สัตว์ประเสริฐคิดกันอย่างไรหรือ? สัตว์ประเสริฐมันคิดว่าตัวเรามีคุณภาพขนาดไหน? แล้วเราจะเจือจางสังคม สังคมจะได้ประโยชน์จากเรามากน้อยขนาดไหน? ถ้าสังคมจะได้ประโยชน์จากเรา นี่เรามีสิ่งใดเป็นประโยชน์กับเราไหม? ถ้าเรามีประโยชน์กับเรา นี่ใจคืออะไร? ปฏิสนธิจิตที่มันพาเกิดพาดตายที่สถานะนี้

นี่ถ้าเราไม่เห็นใจของเรา เราจะแก้ไขมันอย่างไร? เราจะแก้หัวใจที่มันขาดแคลน มันอดกลั้น มันบีบคั้นใจของเรา สิ่งทีกิเลสมันบีบคั้นหัวใจ เราจะไปแก้มันที่ไหน? เราจะไปแก้ในตำราใช่ไหม? เราจะแก้สิ่งที่มันส่งออกมา ที่มันต้องการแสวงหาใช่ไหม? สิ่งนั้นแก้ไขไม่ได้ สิ่งใดแก้ไขไม่ได้ทั้งสิ้น การแก้ไขของมัน เห็นไหม ต้องทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าทำความสงบของใจเข้ามา ใจมันจะเข้าไปสู่จิตเดิมแท้ เข้าไปจิตเดิมแท้มันจะไปแก้ไขกันที่นั่น แล้วจิตเดิมแท้มันเป็นอย่างไรร?

จิตเดิมแท้ นี่เราก็จิตเดิมแท้ที่อยู่แล้ว จิตเดิมแท้มันมีอยู่แล้ว สิ่งต่างๆ มันมีอยู่แล้ว มันมีอยู่แล้วมันอยู่ที่ไหนล่ะ? มันอยู่ที่ไหน? นี่มันเป็นสัญญาอารมณ์ เป็นการคาดหมาย เห็นไหม เป็นการคาดหมายทั้งหมด นี่ถ้าเรามาแก้ไขกันที่นี้ ที่เราพยายามมาประพฤติปฏิบัติกัน เราฟังธรรมเราหวังผลไง เราหวังผล สุข ทุกข์ สุขเวทนา ทุกขเวทนา อุเบกขาเวทนา คำว่าอุเบกขาเวทนานี้เป็นธรรม ถ้าอุเบกขาเวทนาเป็นธรรมนะ ถ้าเป็นธรรม เห็นไหม เป็นธรรมแล้วทำไมมันออกไปสุขไปทุกข์อีกล่ะ? แล้วถ้าวิมุตติสุขล่ะ?

นี่เราปรารถนาอันนั้นไง ปรารถนาความสุขอันแท้จริง สุขอันแท้จริง เห็นใหม่ ถ้ามันสลัดทิ้ง มันสลัดทิ้งสัญญาอารมณ์ มันสลัดทิ้งสิ่งที่เป็นสถานะ สถานะ เราปฏิเสธสถานะของเราไม่ได้ เราปฏิเสธสถานะของเราไม่ได้นะ เพราะสิ่งนี้มันเป็นวิบาก มันเป็นผล ผลจากการกระทำ สิ่งที่เป็นผลจากการกระทำ จิตมันปฏิเสธขึ้นมา มันเกิดเป็นมนุษย์สิ่งนี้มีค่า มีค่าเพราะอะไร? เพราะเป็นสัตว์ประเสริฐ นี่เป็นอริยทรัพย์ เพราะความเป็นมนุษย์นี้มีสมอง มีการเลือกเฟ้น สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี เราคัดเลือกของเราได้ นี่เป็นสัตว์ประเสริฐ

ถ้าสัตว์ประเสริฐ เห็นใหม่ สัตว์ประเสริฐแล้วเราทำอะไรต่อไป? ทำสิ่งใด? นี่ถ้าทำทางโลก ประสบความสำเร็จทางโลก นี่ตาหนึ่ง คือในปัจจุบันนี้ ในชาติปัจจุบันนี้ แต่ถ้าเวลาเราตายไปล่ะ? ถึงที่สุดณะชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ถ้าการพลัดพรากเป็นที่สุด เวลาตายแล้วไปไหนล่ะ? ตายแล้วมันสูญ ตายแล้วไม่มีสิ่งใดอีกแล้ว ตายไปแล้วนะ ความรู้สึกถ้ามันตายแล้วสูญ ในปัจจุบันนี้เราก็ต้องปฏิเสธความทุกข์ได้ เพราะความทุกข์มันก็เป็นนามธรรม ความทุกข์ ความคับแค้นใจ เราต้องปฏิเสธมันได้ แต่ทำไมเราปฏิเสธมันไม่ได้ล่ะ?

มันปฏิเสธไม่ได้เพราะมันมีถิ่นเกิด ถิ่นเกิดของมันคือปฏิเสธจิต จิตเดิมแท้ นี่ความรู้สึกนึกคิดเกิดจากที่นั่น กวาสวะ มีสถานที่ มีภพ มีที่ไถ เวลาที่มีมารมันถึงได้ซัดใจ เห็นใหม่ มารมันควบคุมตรงนี้ มารคืออวิชา คือความไม่รู้ในตัวมัน มันควบคุมตรงนี้ มันควบคุมจิตของเรา แล้วมันเป็นความรู้สึกนึกคิดออกมา แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้าไป เห็นใหม่ ทำความสงบของใจเข้าไป เข้าไปสู่ถิ่นเกิดของมัน เราเข้าไปแก้ไขกันที่นั่น

ถ้าแก้ไขที่นั่น นี่พระป่าเขาสอนกันอย่างนี้ เขาสอนว่าทำความสงบของใจเข้ามาก่อน ทำความสงบของใจเข้ามา เรื่องในครอบครัวของใคร เราจะไปก้าวก่ายครอบครัวของคนอื่นไม่ได้ แต่เรื่องในครอบครัวของเรา ถ้าในครอบครัวของเรา เราจะดูแลรักษาครอบครัวของเรา เราจะกลับมาที่ครอบครัวของเรา ถ้าเรากลับมาครอบครัวของเราละ เราจะแก้ไขในครอบครัวของเรา นี่เป็นครอบครัวนะ

แต่ถ้าเป็นเรื่องของจิตล่ะ? เป็นเรื่องของจิต เห็นใหม่ นี่ถ้าไม่เข้าไปสู่กวาสวะ ไปสู่ภพนั้น เราจะไปแก้กันที่ไหน? ถ้าจิตมันสงบเข้ามา นี่เวลาจิตสงบเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธิ เห็นใหม่ สมาธิเจริญแล้วก็เสื่อม แต่มันเป็นเครื่องอยู่ไฉน เป็นที่จิตให้ได้ผ่อนคลายไป เวลาเราฟุ้งซ่าน เราทุกข์เรายากนัก นี่มันบีบคั้นหัวใจนัก เราตริกในธรรม ตริกในธรรม ธรรมะขององค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรีกในธรรม นี้โลกมันเป็นแบบนี้ โลกธรรม ๘ มีนินทาที่มี สรรเสริญ มีสุขก็มีทุกข์ ของมันเป็นอย่างนี้ ของมันเป็นอย่างนี้ ทำไมถึงเป็นอย่างนี้ล่ะ?

ของมันเป็นอย่างนี้เพราะเราขาดสติ ถ้าเรามีสติ เห็นไหม พอสติเราทันมันก็ปล่อย พอ ปล่อยมันก็เป็นเครื่องอยู่พออ่อนคลาย แต่ทำความสงบของใจเข้ามามันมีความสงบระงับมากกว่า นั้น ถ้ามีความสงบระงับมากกว่านั้น นี้สัมมาสมาธิ ถ้าสัมมาสมาธินะ

“สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี”

จิตมันสงบจากที่มันส่งออก ที่มันแบกรับ ที่มันไปแบกไปหาม ไปแบกหามสัญญา อารมณ์ ไปแบกหามความคิด ไปแบกหามความทุกข์ ไปแบกหามเรื่องต่างๆ มาเป็นภาระของใจ เวลาพุทโธ พุทโธ มันปล่อยสิ่งที่มันแบกหาม สิ่งที่เป็นภาระหมด มันปล่อยมามันก็เป็นอิสระ มันเป็นอิสระนะ อิสระเพราะอะไร? อิสระเพราะเรากำหนดคำบริกรรม เราใช้ตรีกในปัญญา ในการแยกแยะ มันมีเหตุมา เวลาเหตุขึ้นมามันก็กลับมาสงบระงับ นี่พอเหตุนี้มันจางลงมันก็ไป คว่าเต็ม ไม้เต็มมือ มันก็ไปแบกไปหามตามเดิม นี่มันสิ้นสุดไปไม่ได้เพราะมันไม่มีมรรคญาณ

มรรคญาณนะ ว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา ปัญญาที่มันเกิดขึ้น ปัญญาก็คือ ปัญญา แต่ปัญญามันมีสัมมาสมาธิ มันมีสติ มีงานชอบ งานชอบคืองานในการรู้คั่น ถ้างานไม่ ชอบมันก็คิดเรื่องอื่น มันก็ทำอย่างอื่น เพราะมันไม่ชอบธรรม ไม่ชอบธรรมมรรคมันก็ไม่สามัคคี มรรคไม่สามัคคีมันก็ไม่สมุจเฉทปหาน นี่เวลาปัญญานำ ปัญญานำหน้า มันมีปัญญา แต่ถ้าสมาธิ มันไม่พอ มันไม่รวมลง มันไม่จี้เข้าไปที่ใจดำ มันไม่จี้เข้าไปที่ทวารวะ มันไม่จี้เข้าไปที่ภพ

นี่ของมันอยู่ที่นี้ แต่เราไปเช็ดถู ไปทำความสะอาดที่อื่น มันจะเป็นการแก้กิเลสใหม่? ถ้า มันจะแก้กิเลส มันสกปรกที่ไหน มันก็ต้องแก้กันที่นั่น กิเลสมันนอนอยู่ที่ไหน ก็ต้องไปจับกิเลส ลากกิเลสออกมาพิจารณา ถ้าเราไม่ไปจับกิเลสลากมาพิจารณา เราไม่ได้แก้ไขมัน มันจะสิ้นสุด กันได้อย่างไรล่ะ? มันไม่สิ้นสุดหรอก

เราจะใช้หนี้ เราไปใช้หนี้ ไม่ใช่เจ้าหนี้ของเรา แล้วมันจะจบกันเมื่อไหร่ล่ะ? เราจะใช้หนี้ เราก็ต้องหาเจ้าหนี้ของเราให้เจอสิ ใครเป็นเจ้าหนี้ ใครเป็นคนสร้างสิ่งนี้มา แล้วใช้หนี้ให้จบ พอใช้หนี้จบแล้ว เขาจะทวงหนี้เราไม่ได้ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ ทุกข์

ใครนี่ทุกข์กับความเป็นหนี้ ถ้าเราพ้นจากความเป็นหนี้เราพ้นจากทุกข์ นี่พ้นจากความเป็นหนี้ เราเป็นหนี้เป็นสินเขา เราก็ชดใช้เขาไป

นี่ก็เหมือนกัน เราเป็นหนี้เวรหนี้กรรม นี่เพราะเวรกรรมมันมีมา แต่กรรมดีล่ะ? จะบอกถึงกรรมๆ แล้วเรามีแต่กรรมชั่วทั้งนั้นเลย กรรมดีไม่มีหรือ? ถ้ากรรมดีไม่มีเราไม่มาเกิดเป็นมนุษย์ เราไม่มานั่งกันอยู่ที่นี่ เรามานั่งอยู่ที่นี่เพราะกรรมดีมันส่งเสริมเรา มา ถ้าส่งเสริมเรา มา เห็นไหม เราไม่ชะล่าใจ เราไม่ใช้ชีวิตนี้ให้มันหมดไปกับทางโลกเขา

ในวัฒนธรรมของชาวพุทธ เวลาแก่เวลาเฒ่าเราก็อยเข้าวัด แก่เฒ่าเราเข้าวัดนะ แล้วเราประพฤติปฏิบัติ เตรียมเสบียงกรังไว้เดินทางต่อไป เราจะเตรียมเสบียงกรังไว้เดินทางต่อไป แต่ในเมื่อเรามีครูบาอาจารย์นะ ครูบาอาจารย์ของเราชำระสะสาง หักล้างกันที่นี้เลย เวลากิเลสขาดขาดในหัวใจนี้ต่อหน้าเลย มันสมุจเฉทปหาน เห็นไหม สอุปาทิเสสนิพพาน เวลากิเลสมันตายไปแล้ว ทั้งที่มีชีวิตอยู่มันก็เป็นวิมุตตिसุขแล้ว ใจมันเป็นธรรมแล้ว

ถ้าใจเป็นธรรมทั้งแท่ง การเกิดและการตาย นี่เราปฏิเสธความเกิดและความตายไม่ได้ มันเป็นแรงขับ มันเป็นแรงกรรม ในเมื่อเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเยี่ยมมาร เห็นไหม

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา เราไม่ดำริถึงเจ้า เจ้าจะเกิดบนหัวใจของเราไม่ได้ อีกแล้ว”

นี่เวลาเยาะเย้ยมาร แต่ถ้าเรายังไม่ได้ชำระสะสาง เราปฏิเสธสิ่งนี้ไม่ได้ เพราะเราไม่รู้ เราไม่เห็น เราไม่รู้ไม่เห็นสิ่งนี้ เรารู้เรื่องต่างๆ ทั้งหมด เรารู้เรื่องข้างนอกทั้งหมด เรารู้ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมด แต่เราไม่รู้จักตัวเราเอง ถ้าเรารู้จักตัวเราเอง แล้วเราชำระสะสาง เห็นไหม ชำระสะสาง ทำลายภวาสวะ กิเลสสวะ อวิชชาสวะ มันอยู่บนภวาสวะ มันอยู่บนภพ มันอยู่บนสถานที่ตั้ง

“จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้นี้หมองไปด้วยอุปกิเลส จิตเดิมแท้นี้ส่องใส จิตเดิมแท้นี้เป็นผู้ข้ามพ้นกิเลส” จิตเดิมแท้นี้ต้องทำลาย จิตเดิมแท้นี้เป็นภวาสวะ จิตเดิมแท้นี้เป็นภพ พอทำลายภพชาติไปแล้ว นี่จบสิ้น ไม่มีการเกิดและไม่มีการตาย ฉะนั้น สถานะที่เราปฏิเสธไม่ได้ มันไม่มี เพราะไม่มีภพ ไม่มีสถานที่ให้สิ่งนี้ตั้งอาศัย ฉะนั้น มารถึงไม่มีที่อยู่ เห็นไหม

“มารเอย เธอเกิดจากความคำริของเรา เราจะไม่คำริถึงเจ้าอีกแล้ว เจ้าไม่มีที่เกิด เจ้าไม่มีสถานที่ เจ้าจะไม่มีอำนาจเหนือจิตดวงนี้เด็ดขาด”

จิตดวงนี้ถึงไม่เกิดไม่ตายไป แต่ถ้าเรายังเวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะนี้ เราปฏิบัติสิ่งนี้ไม่ได้ ในเมื่อปฏิบัติสิ่งนี้ไม่ได้ เราต้องเอาสิ่งนี้มาสร้างคุณประโยชน์ให้กับใจของเรา เวลาความรู้สึกนึกคิดมันนึกคิดขึ้นมา แล้วใครเป็นคนกระทำ? นี่กิเลสสวะ เวลากิเลสมันเกิด เวลากิเลสเกิดขึ้นมา มันก็เกิดการกระทำ การกระทำ ผลของมันล่ะ? ทำดีมันก็กลับไปสู่หัวใจดวงนั้น เพราะหัวใจดวงนั้นให้ทำ ทำชั่วมันก็กลับไปสู่หัวใจดวงนั้น เป็นคนทำเอง เป็นคนคัดเลือกเอง

ฉะนั้น เวลาสิ่งใดเกิดกับชีวิตของเรา มันจะไปทุกขร้อนอะไร? ก็เราทำมา เราเป็นสัตว์ประเสริฐใช่ไหม? เราเป็นคนคัดเลือกใช่ไหม? เราคัดเลือกเอง แล้วเวลามันเกิดไปกลัวมันทำไม? ก็เราทำมา เราทำมาอย่างนี้ มันก็เป็นแบบนี้ แต่ในปัจจุบันนี้มันเป็นแบบนี้แล้ว เราจะทำอย่างไรต่อไป? เราจะแก้ไขหัวใจเราอย่างไรทำประโยชน์กับเรา ถ้าถึงเวลาทำลายภवासวะแล้ว เห็นไหม สิ่งที่เราปฏิบัติไม่ได้มันไม่มี พอมันไม่มี มันไม่มีโดยสัจจะ โดยความจริง มันไม่ใช่ไม่มีด้วยการปฏิบัติ ไม่ใช่ไม่มีด้วยการไม่รู้ มันไม่มีเพราะมันทำลาย

มันทำลายเพราะอะไรล่ะ? มันทำลายเพราะหัวใจที่พาเกิดพาตาย เวลาทำความสงบของใจเข้ามาแล้วมันเป็นสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิมันมีกำลังของมัน เวลามันใช้กำลังนะ มันมีสติชอบ ปัญญาชอบ งานชอบ เพียรชอบ ความชอบธรรม มรรค ๘ เวลามันทำลายกิเลสนะ มันทำลายตรัสรู้เองโดยชอบ ตรัสรู้เองโดยชอบ ฆ่ากิเลสโดยชอบ ความชอบธรรมมันเป็นปัจจัยตัดมัน เป็นสันติภูฏิกโก จิตนี้มันรู้ชัดๆ ถ้าไม่รู้ชัดๆ มันก็สงสัย ความสงสัยมันก็เป็นนิเวศธรรม มันจะเป็นธรรมะไปได้อย่างไร?

แต่ถ้าเป็นความจริง เห็นไหม มันทำลายสิ้นไปแล้ว นี่มันรู้ชัดๆ ของมัน มันเป็นปัจจัยตัดมัน เป็นสันติภูฏิกโก ที่เราศึกษา เราค้นคว้าในหัวใจของเรา เห็นไหม เราเกิดมาเป็นมนุษย์ สิ่งที่มีค่าคือความรู้สึก ความรู้สึกนึกคิดมีค่ามาก ค่าของน้ำใจมีค่ามากกว่าวัตถุ วัตถุ.. เพราะมีน้ำใจมันถึงเอาวัตถุนั้นมาแสดงออกถึงค่าของน้ำใจด้วยการเสียสละทาน มันต้องมีใจดวงนั้นที่มันมีคุณค่า มันถึงได้เสียสละสิ่งนี้ได้ ฉะนั้น สิ่งนี้มีคุณค่ามากคือความรู้สึก

ฉะนั้น บอกว่าถ้าอย่างนั้นก็ยังมีแต่ความรู้สึก ไม่ต้องมีอาหารอยู่ได้ไหมล่ะ? นั้นเวลากิเลส มันจะแฉะ มันแฉะไปอย่างนั้นแหละ มันอ้างเล่ห์ไปตลอด แล้วไม่ทำอะไร อ้างเล่ห์แล้วไม่ทำ

คุณงามความดีเพื่อมัน แต่ถ้ามันไม่อ้างเล่ห์ มันเป็นผู้ที่ฉลาด มันจะหาประโยชน์กับมัน แล้วหาประโยชน์กับมันนะ เวลาทำคุณงามความดีขึ้นมา ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว ฉะนั้น สิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ประสบ เห็นไหม เราทำมาทั้งนั้น เราทำมาทั้งนั้น ถ้าเราทำมาแล้วนะ สิ่งนี้เราเผชิญหน้ากับมัน เราแก้ไขมัน เพื่อประโยชน์กับชีวิตนี้ไง

ชีวิตนี้ เวลาทำนี่เรากำมันไว้ ชีวิตนี้เป็นของเรานะ เราเลือกเอง เราแยกแยะเอง เราต้องการ เราแสวงหาของเราเอง ฉะนั้น สิ่งที่เราทำแล้วเราต้องกล้าเผชิญกับความจริง มันเป็นความจริง เราทำมาทั้งนั้นแหละ ถ้าทำแล้ว นี่ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนแบบนี้ เอวัง